

EDİTÖRDEN

BEDİÜZZAMAN SAİD NURSÎ'YE GÖRE SÜNNET

Prof. Dr. Ali BAKKAL

Akdeniz Üniversitesi

Giriş: Sünnet'in Anlamı

Sözlükte sünnet, “izlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, örf ve gelenek” anlamına gelmektedir. Terim anlamı bakımından fıkıh, fıkıh usûlü, hadis ve kelâm ilimlerinde bazı farklılıklar görülmekle birlikte bunların hepsi Hz. Peygamber’le ilişkili olma veya onun yolunu izleme noktasında birleşmektedir. Kur’an-ı Kerim’de sünnet, “geçmiş ümmetlerin başına gelen ders alınacak olaylar”, “bu olaylarda onların takip ettiği doğru yollar” ve “Allah’ın muamelesinde içkin olan kurallılık ve kanunilik” mânalarında; hadislerde ise, bazen Hz. Peygamber’e, halifelere ve başka insanlara atfedilerek sözlük anlamı çerçevesinde, bazen de “Resûl-i Ekrem’in peygamber sıfatıyla uygulayıp öğrettiği davranışlar” anlamında kullanılmıştır.¹ “*Kim güzel bir âdet başlatırsa, kendisine, hem o güzel davranışın karşılığı hem de kıyamete kadar onu örnek alan kimselerin sevabı verilir; yine kim kötü bir âdet başlatırsa, kendisine, hem o davranışın hem de kıyamete kadar onu örnek alan kimselerin günahı yüklenir.*”² “*Benim ve benden sonraki râşid halifelerin sünnetine uyun.*”³ meâlindeki hadisler birinci gruptakilere; “*Size iki şey bıraktım, onlara tutunduğunuz sürece sapmazsınız: Allah’ın kitabı ve peygamberinin sünneti.*”⁴, “*Sünnetimden yüz çeviren benden değildir.*”⁵ meâlindeki hadisler ikinci gruptakilere örnek teşkil eder.

Genel olarak sünnet denildiği zaman Hz. Peygamber’in söz, fiil ve onayları akla gelir. Bu anlamda sünnet aynı zamanda şer’î delillerin ikincisidir. “Hadis” kavramı da aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak hadis denildiği zaman daha çok Hz. Peygamber’in sözleri, sünnet denildiği zaman ise fiilleri akla gelir. Kelam âlimleri sünne-

1 Murteza Bedir, “Sünnet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, XXXVIII, 150.

2 İbn Mâce, “Mukaddime”, 14.

3 Ebû Dâvûd, “Sünnet”, 5.

4 el-Muvatta’, “Kader”, 3.

5 Buhârî, “Nikâh”, 1; Müslim, “Nikâh”, 5.

ti “Hz. Peygamber ve ashabının itikad ve amelde takip ettiği yol” diye tanımlamış, bid’atı da bunun karşıtı olarak görmüşlerdir. Diğer bir ifadeyle sünnet ümmetin hakim din anlayışını, bid’at ve dalâlet ise bu yoldan sapmayı ifade eder.⁶

1. Sünnet-Vahiy İlişkisi

Sünnetin vahiy kaynaklı olup olmaması konusunda üç ayrı görüş vardır:

a. Sünnet’in tamamı vahiy kaynaklıdır.

Bu görüşün Hassân b. Atıyye’ye (ö.130/748) kadar gittiği bilinmektedir. Başta İmam Şâfiî olmak üzere İslâm alimlerinin büyük bir kısmına göre hadislerin lafızları Hz. Peygamber’e, mâna ve mefhumu Allah’a aittir. Bu sebeple hadislere vahy-i gayr-i metlûv (okunmayan vahiy) denilmiştir. Hadislerin mâna ve mefhumlarının vahiy kaynaklı olduğunu savunanlar, bunların ya Cebrail vasıtasıyla bildirildiğini veya uyukuda yahut uyanırken ilham edildiğini söylerler.⁷

b. Kur’an dışında vahiy yoktur.

Günümüzde bazı akademisyenler Hz. Peygamber’in Kur’an dışında herhangi bir vahye mazhar olmadığını ileri sürmüşlerdir.⁸ Bu görüş tarihte şaz sayılabilecek bir görüştür.

c. Sünnetin bir kısmı vahiy kaynaklıdır, diğer kısmı vahiy kaynaklı değildir.

Hadislerin bir kısmı vahiy kaynaklı olmakla birlikte diğer kısmı Hz. Peygamber’in bir beşer olarak ortaya koyduğu söz ve fiillerden ibarettir. Bazı konularda ortaya koyduğu rey ve ictihatlarının Cenab-ı Allah tarafından tashih edilmesi⁹, bunun en açık delilidir. Hanefîler genel olarak bu görüştedir. Resûl-i Ekrem’in söz, fiil ve takrirlerinin ilahi otoritenin altında tutulup gerektiğinde tashih edilmesi, hadislerin genel olarak vahyin maksadına uygunluğunu ve hükümlerinin bağlayıcılığını kabul etmeyi gerekli kılmaktadır.¹⁰ Ancak burada hadislerin rivayet silsilesi olarak Hz. Peygamber’e kadar uzanması ve onun ağzından çıktığı şekliyle rivayet edilmesi de büyük önem kazanmaktadır.

6 İlyas Çelebi, “Sünnet- Kelâm”, *DİA*, XXXVIII; s. 153.

7 M. Yaşar Kandemir, “Hadis”, *DİA*, XV, s.29.

8 M. Said Hatiboğlu, *Hz. Peygamber ve Kur’an Dışı Vahiy* adlı eserini bu konuya tahsis etmiştir.

9 Meselâ bkz. el-Enfâl 8/67; et-Tevbe 9/43; et-Tahrîm 107/1-3; Kehf, 69/28; Abese 80/1-10

10 Kandemir, “Hadis”, *DİA*, XV, s.30.

Bediüzzaman'ın bu konudaki görüşü şöyledir: Resûl-i Ekrem hem bir beşerdir, hem bir resûldür. Beşeriyet itibariyle beşer gibi hareket eder. Risalet cihetiyle Cenâb-ı Hakkın tercümanı ve elçisidir. Risaleti vahye dayanır. Vahiy de iki kısımdır:

a) Vahy-i sarîhi (açık vahiy): Bu konuda Resûl-i Eksem sadece bir tercümandır ve bir tebliğcidir. Bu tür vahiyde onun bir müdahalesi yoktur. Kur'an ve bazı kudsi hadisler bu türdendir.

b) Vahy-i zimnî (kapalı vahiy, vahiy kapsamında olan): Bu kısmın özü ve aslı vahye ve ilhama dayanır. Fakat geniş olarak ifade edilmesi Resûl-i Ekrem'e aittir. Bu tür vahiy yoluyla gelen olay özetini Hz. Peygamber geniş olarak açıklarken ve tasvir ederken, bazen yine ilhama ya da vahya dayanır, bazen de kendi ferasetiyle açıklamada bulunur. Kendi içtihadıyla yaptığı açıklama ve tasvirler de, ya risalet vazifesi itibariyle ulvî kuvve-i kudsiyeye dayanarak beyanda bulunur, ya da örf, âdet ve efkâr-ı âmme seviyesine göre beşeriyeti itibariyle açıklama yapar.

Bu sebeple her hadisin bütün detaylarına vahy-i mahz (tamamiyle vahiy) nazarıyla bakılmaz. Beşeriyetin gereği olan görüş ve fiillerde risaletin yüksek özellikleri aranmaz. Resûl-i Ekrem'e bazı hâdiseler özet olarak mutlak surette (sınırlandırılmamış bir şekilde) vahiy yoluyla bildirilir; O da bunları kendi ferasetine ve halkın anlayış seviyesine göre tasvir eder, açıklar. Bazen bu tasvirlerdeki mütaşabihat ve müşkilâtın, yani temsil suretinde veya kapalı şekilde yoruma ve tevile ihtiyacı olur. Çünkü bazı hakikatlerin akla yakınlaştırılması için temsil yoluyla anlatımı yoluna gidilir. Meselâ bir vakit Resûl-i Ekrem'in huzurunda derinden gelen bir gürültü işitildi. Bu ses münasebetiyle Hz. Peygamber, “Şu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp, şimdi cehennem dibine düşmüş olan bir taşın gürültüsüdür” buyurdu.¹¹ Bir saat sonra bir adam gelip, “Yetmiş yaşına giren meşhur bir münafık ölüp, Cehenneme gitti” dedi. Böylece Resûl-i Ekrem'in belîğ bir temsil ile beyan ettiği hadisenin tevili ortaya çıkmış oldu.¹²

2. Hz. Peygamber'in Mânevi Şahsiyetinin Büyüklüğünü Beşerî Özelliklerinde Aramanın Yanlılığı

Bediüzzaman'ın vurguladığı gibi Hz. Peygamber beşeriyet itibariyle bir beşer gibi hareket eder. Dolayısıyla bir beşer olarak onun hayatını okuyanlar ve davranışlarını tetkik edenler onun gerçek büyüklüğünü göremeyebilirler. Nihayet bu bakış açısıyla onun hakkında denilecek son söz, birçok batılının dediği gibi “Muhammed büyük bir adamdı” sözünden öteye geçmez.

11 Bk. Müslim, “Cennet”, 12; Müsned, III, 315, 341, 346.

12 Bediüzzaman Said Nursî, *Mektûbat*, Sözlere Neşriyat, İstanbul 2012, (19.Mektup,4. Nükteli İşaret, 2. Esas), s. 87.

Hız. Peygamber'in beşeriyet yönü, sıfat ve özellikleri siyer ve tarih kitaplarında anlatılmıştır. Ancak o mübarek zatın mânevî şahsiyetinin ve kudsî mahiyetinin yüksekliği ve nuraniyeti, siyer ve tarih kitaplarında anlatılan vasıf ve özelliklere uygun düşmüyor ve o yüksek manevî boya muvafık gelmiyor. Onun şahs-ı mânevîsinin büyüklüğünü anlamak için, "es-sebebü ke'l-fâil = Sebeb olan yapan gibidir" sırrınca, onun kazandığı sevaplara bakmak lazımdır. Bu sır gereğince her gün onun kemâlât sayfasına ümmetin tamamının yaptığı ibadetlerin sevabı kadar büyük bir ilave yapılmaktadır. Nihayetsiz bir şekilde, nihayetsiz bir istidât ile nihayetsiz ilâhî rahmete mazhar olduğu gibi, her gün ümmetinin hadsiz dualarına mazhar oluyor. Elbette kâinatın neticesi, en mükemmel meyvesi, kâinat Hâlikının tercümanı ve sevgilisi olan o mübarek zâtın mahiyetinin tamamı ve sahip olduğu kemâlât hakikati, siyer ve tarih kitaplarında geçen hal, hareket ve davranışlara sığmaz. Meselâ, Bedir savaşında Hz. Cebrâil ve Mikâil, iki muhafız yaver hükmünde onun yanında bulunmuştu. Şimdi bu mübarek zâtın mânevî yüksekliğini, çarşı içinde bedevî bir araptan at satın alırken onunla yaptığı tartışma hali veya Huzeyme'yi tek kişi olarak şahid göstermesindeki tavrı içine sığdırmak mümkün olmaz.

Bu gibi durumlarda bir kimse yanlış yapmamak için, her vakit beşerî mahiyeti itibariyle iştirilen sıradan özellikleri içinden başını kaldırıp, o resûlün hakikî mahiyetinde ve peygamberlik makamında durup onun mânevî şahsiyetinin yüksekliğine ve nuraniyetine oradan bakması lazımdır. Aksi takdirde onun manevî şahsiyetine karşı ya hürmetsizlik eder veya şüpheye düşer.

Resûl-i Ekrem bir hurma çekirdeğine veya bir tavus kuşu yumurtasına benzer. Hurma çekirdeği toprak altına konulduğu zaman, yeşerir, büyür ve meyveli bir ağaç olur. Gittikçe gelişir ve büyür. Yine bir tavus kuşu yumurtası belli bir sıcaklık altında tutulduğu vakit, ondan bir tavus civcivi çıkar. Sonra her tarafı kudretten yazılı ve yaldızlı bir tavus kuşu olur. Gittikçe daha da büyük ve güzelleşir. Şimdi şu çekirdek ve yumurtaya ait bazı sıfatlar ve özellikler var. Bunların içinde incecik maddeler bulunur. Bunlardan meydana gelen ağaç ve kuşun da, o çekirdek ve yumurtaya nisbetle çok daha büyük özellik ve keyfiyetleri vardır. O çekirdek ve yumurtanın özellikleriyle ağaç ve kuşun özelliklerini birleştirenler yanlış yapmamak istiyorlarsa, her zaman nazarlarını çekirdekten ağaca, yumurtadan kuşa çevirmeleri gerekir. Aksi takdirde "Bir dirhem çekirdekten bir batman hurma aldım" veya "Şu yumurta semada uçan kuşların sultanıdır" demek mecburiyetinde kalır; gerçeği yalanlar ve inkâra sapar.

İşte bunun gibi Hz. Peygamber'in beşeriyeti o çekirdeğe ve o yumurtaya benzer. Peygamberlik vazifesiyle parlayan mâhiyeti ise, Tübâ ağacı ve Cennetin Humâyûn

kuşu gibidir. Bu özelliği itibariyle o, daima tekemmüldedir. Bu sebeple çarşı içinde bir bedevî ile münakaşa eden bir zâtı düşündüğün zaman, hemen nazarını Refref'e binip, Cebraîl'i arkada bırakıp, Kâb-ı Kavsey'n'e koşup giden nûranî zata çevirmesi gerekir. Hayal gözünü kaldırıp oradan buraya bakmasını bilmesi lazım. Yoksa o zata karşı ya o hürmetsizlik edecek veya nefs-i emaresi bu zâtın manevî şahsiyetinin büyüklüğüne inanmayacak.¹³

3. Hz. Peygamber'in Her Halinin Harika Olmaması

Bir peygamber olarak Resûl-i Ekrem'in her hali ve her tavrı doğru söylediğine ve peygamberliğine bir şahid olmakla birlikte, bu durum onun her hâl ve tavrının harikukâde olmasını gerektirmez. Çünkü Cenab-ı Hak onu beşer suretinde göndermiştir; ta ki insanlar için sosyal hayatta, dünya ve âhiret saadetlerini kazandıracak amel ve hareketlerde rehber olsun, imam olsun. Eğer beşeriyetten çıkıp her halinde harikulâde olsaydı, bizzat imam olamaz; fiilleriyle, davranışlarıyla, tavırlarıyla insanlara ders vermezdi. Ancak o peygamber, inkar edenlere karşı nübüvvetini ispat etmek için harikûlade hallere mazhar olur ve ihtiyaç halinde ara sıra mucizeler gösterirdi. Fakat imtihan ve hesaba çekmenin gerektirdiği teklif sırrı gereğince, bu mucizeler dahi kişiyi ister istemez tasdiğe mecbur bırakacak şekilde açık ve net olmazdı. Çünkü imtihan sırrı ve teklif hikmeti, akla kapı açılmasını, fakat ihtiyarın elden alınmamasını gerektirir. Eğer mucizeler ister istemez tasdiğe mecbur edecek şekilde açık olsa, o vakit aklın ihtiyarı elinden alınmış olur. Bu durumda Ebû Cehil de, Ebû Bekir gibi tasdik mecburiyetinde kalır. İmtihan ve teklifin bir faydası olmaz. Kömür ile elmas aynı seviyede kalmış olurdu.

Şu husus çok hayret edilecek bir durumdur: Sınıf ve özellikleri itibariyle birbirinden farklı binlerce insandan her biri Resûl-i Ekrem'in bir tek mucizesi veya başka bir nübüvvet delili, veya bir sözü, veya yüzünü görmesi gibi... bir tek alametiyle iman ettikleri halde, bu binler ayrı ayrı insanları, araştırmacı ve düşünürleri imana getiren ve sahih nakille günümüze kadar gelen binler nübüvvet delili bazı insanlar için kâfi gelmiyor, bu delillere rağmen dalâlete sapıyorlar.¹⁴

4. Hz. Peygamber'in Gaybı Bilmemesi

*"Kul: lâ ya'lemu men fi's-semâvâti ve'l-ardi'l-gaybe illallâh = Göklerde ve yerde bulunan hiç kimse gaybi bilmez, ancak, Allah bilir."*¹⁵ âyetinin açık ifadesine göre, Resûl-i

13 Nursî, *Mektûbat*, (19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 6. Esas), s. 90.

14 Nursî, *Mektûbat*, (19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 1. Esas), s. 86-87.

15 en-Neml, 27/65.

Ekrem kendi kendine gaybı bilmezdi. Ancak bazı şeyleri Cenâb-ı Hak kendisine bildirir, o da bunları ümmetine bildirirdi. Resûlullah'ın gaybtan verdiği haberler Cenab-ı Hakk'ın kendisine bildirdikleriyle sınırlıdır. Cenab-ı Hak, hem Hakîm'dir, hem Rahîm'dir. Onun hikmet ve rahmeti çoğu kez, gayb âleminde çok şeylerin kapalı kalmasını ve gizli tutulmasını gerektirir. Çünkü şu dünyada insanın hoşuna gitmeyen şeyler daha çoktur; vukuundan önce bunların bilinmesi insana acı ve elem verir. Bu sırdandır ki, Cenab-ı Hak, ölüm ve eceli belirsiz bırakmış, insanın başına gelece muşibetleri de gayb perdesi altında gizlemiştir. Allah'ın rabbanî hikmeti ve ilahî rahmeti böyle iktiza ettiği için, Resûl-i Ekrem'in ümmetine karşı beslediği ziyade ve hassas merhanetini rencide etmemek, âl ve ashâbına karşı gösterdiği şiddetli şefkatini incitmemek için, kendisinin vefatından sonra âl, ashab ve ümmetinin başlarına gelecek olan dehşetli hadiseleri bütün açıklığı ve tafsilatıyla ona bildirmemesi hikmetinin ve rahmetinin bir gereğidir. Bununla birlikte bazı hikmetler sebebiyle bazı mühim olayları, dehşetli olmayacak bir şekilde, ona bildirmiş. O da bunları haber vererek, kısmen kısa ve özet, kısmen uzun ve ayrıntılı şekilde ümmetine bildirmiştir.¹⁶

5. Sünnet'e Uymayı Gerektiren Durumlar

a. Allah'ın Resûlullah'a itaati emretmesi

Otuzdan fazla âyette Hz. Peygamber'e itaatin emredilmesi ve özellikle "Resûlün size verdiğini alın, yasakladığından da sakının"¹⁷ şeklinde kesin bir talimatının bulunması, Kur'an'da açıkça zikredilmeyen hususlarda Resûl-i Ekrem'in ortaya koyduğu uygulamanın benimsenmesi gerektiğini göstermektedir.¹⁸

b. Muhabbetullah

Cenab-ı Hak "De ki: ." , âyetinde kendisine olan muhabbetin Resûl-i Ekrem'e tabi olma sonucuna bağlamıştır. Bediüzzaman'ın ifade ettiği gibi, "Şu âyet-i kerîme der ki: 'Eğer Allah'a muhabbetiniz varsa, Habîbullah'a ittiba edilecek. İttibâ edilmezse, netice veriyor ki, Allah'a muhabbetiniz yoktur.' Muhabbetullah varsa, netice verir ki, Habîbullah'ın Sünnet-i Seniyyesine ittibâi intâc eder (netice verir). Evet, Cenab-ı Hakka iman eden, elbette Ona itaat edecek. Ve itaat yolları içinde en makbulü ve en kısası, bilâşüphe, Habîbullahın gösterdiği ve takip ettiği yoldur."¹⁹

16 Nursî, *Mektûbat*, (19. Mektup, 4. Nükteli İşaret, 5. Esas), s. 89-90.

17 el-Haşr, 59/7.

18 Kandemir, "Hadis", *DİA*, XV, 28.

19 Nursî, *Lem'alar*, Sözlere Neşriyat, İstanbul 2009, (11. Lem'a, 5. Nükte), s. 53.

Muhabbetullah, Muhammed Aleyhisselâm'ın sünnetine uymayı gerekli kılar. Çünkü Allah'ı sevmek, Onun marziyyatını, razı olacağı amelleri yapmayı gerektirir. Onun marziyatı ise, en mükemmel bir şekilde Resûl-i Ekrem'in üzerinde görünüyor. Kişinin fiil ve hareketlerinde Resûl-i Ekrem'e benzemesi, Allah'ın razı olacağı fiilleri yapmak demektir. Resûlullah'a benzemek de iki cihetle olur:

Birincisi: Kişinin Cenab-ı Hakkı sevdiği için Ona itaat etmesi ve razı olacağı amelleri yapması, Resûlullah'a da uymayı gerekli kılıyor. Çünkü bu işte en mükemmel imam Muhammed Aleyhisselâmdir.

İkincisi: Resûl-i Ekrem, Allah'ın insanlara olan hadsiz nimetlerinin en önemli vesilesidir. Elbette o, Cenâb-ı Hak hesabına en çok sevlimeye layık olan kimsedir. Eğer insanın sevdiği kişiye benzemesi mümkünse, fıtraten ona benzemek ister. İşte Habibullahı sevenlerin, kesin olarak onun Sünnet-i Seniyyesine ittiba etmek suretiyle ona benzemeye çalışmaları gerekir.²⁰

c. Resûlullahın En Mûtedil Yaratılış Üzere Bulunması

Resûl-i Ekrem, yaratılış bakımından en mûtedil bir vaziyette ve en mükemmel bir surette yaratıldığı için, her hal ve tavrında îtidal ve istikamet üzere olmuştur. Her hal ve hareketinde, îtidal ve istikamet üzere olduğunu, ifrat ve tefritten kaçındığını, Siyer ilminin bize anlattığı örnek hayatı göstermektedir.²¹

Bir ara Hz. Ebû Bekir, Resûl-i Ekrem'e "Yâ Rasûlallah, saçların ağardı, yaşlandın" demiş, Resûlullah da ona, "*Beni Hûd, Vâkıa, Mürselât, Amme yetesâelûn ve İzeş-Şemsü Küvvirat sûreleri ihtiyarlattı*"²² şeklinde karşılık vermişti. Çünkü Hûd suresinde Resûl-i Ekrem'e, "*Festekim kemâ ümirte = O halde emrolunduğun gibi dosdoğru ol.*"²³ buyrulmuştu. Bu istikamet, Cenâb-ı Hakk'ın, Resûlü için çizdiği doğruluktan ve ondan, bu çizgiyi korumasını istiyordu. **Mürselât**, Cennet ve Cehennem'in zümre-zümre ayrıldığını, insanların dehşet içinde iki büklüm olduğunu anlatıyordu. **Vâkıa**, yine bu zümreleri gösterip teşhir ediyordu. Bu sûrelerde anlatılanlar, Resûl-i Ekrem'i dehşette bırakıyor ve ihtiyarlatıyordu.

Resûl-i Ekrem, bu emre tamamiyle uyduğu için kesin olarak bütün söz, fiil ve hallerinde istikamet üzere olduğu görülmektedir. Güzel ahlak, felsefecilerin ve İslâm

20 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 10. Nükte, 2. Nokta), s. 59-60.

21 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 11. Nükte, 3. Mesele), s. 61.

22 Tirmizî, "Tefsir", 57.

23 Hûd, 112/11.

mütefekkirlerinin açıkladığı üzere üç kuvvenin orta yolu üzerinde bulunmaktan ibarettir. Resul-i Ekrem'in *kuvvet-i aklıyesi* (akıl duyusu), daima bu duyunun bozukluk ve karanlığı hükmündeki ifrat ve tefriti olan *gabavet* (anlayışsızlık) ve *cerbezeden* (aşırı kurnazlık) arınmış olarak, orta yol ve doğruluk kaynağı olan *hikmet* üzere bulunuyordu. *Kuvve-i gadabiyesi* (öfke ve nefret duyusu), bu duyunun bozukluğu, ifrat ve tefriti demek olan *korkaklık* ve *tehevürden* (çabucak öfkelenme) uzak bir şekilde bu duyunun doğruluk yönü ve orta yolu olan kutsal kahramanlığı ile hareket ederdi. Kuvve-i *sheviyesi* (şehvet ve istek duyusu), bu duyunun bozukluğu, ifrat ve tefriti demek olan *humud* (aşırı isteksizlik; ne harama ne de helale isteği olmama) ve *fücûrdan* (sapıklık; helalle yetinmeyip harama dalma) uzak bir şekilde, daima bu duyunun doğruluk yönü ve orta yolu olan *iffet* üzere idi; en yüksek günahsızlık seviyesinde bulunuyordu. Bütün söz, fiil ve hareketlerinde, doğuştan gelen hallerinde ve şer'i hükümlere uymada orta ve doğru yolu seçmiş olup haksızlık ve karanlık demek olan ifrat ve tefritten, israf ve savurganlıktan kaçınmıştır. Konuşmasında, yeme ve içmesinde orta yolu tercih eder, aşırı gitmekten ve savurganlıktan kesinlikle uzak dururdu.²⁴

Resûl-i Ekrem'in en mütedil yaratılış ve ahlak üzere bulunması onun Sünnet-i Seniyyesine, yani onun yüksek ve değerli Sünnetine uymayı gerektirir.

d. Cenâb-ı Allah'ın Resûlullah'ı Örnek İnsan (Üsve-i Hasene) Olarak Göstermesi

Cenâb-ı Hak, "Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."²⁵ âyetiyle, kullarına Resûl-i Ekrem'i "*üsve-i hasene = güzel örnek*" olarak sunmaktadır. Onun bu özelliği kendisine tabi olmayı gerektirir.

Onun güzel örnek olması, ahlakta en yüksek seviyede bulunmasını gerektirir. Nitekim Cenâb-ı Hak, "*Ve inneke le-'alâ hulukın 'azîm = Ve elbette senen en yüksek bir ahlak üzeresin*"²⁶ âyetiyle bu gerçekliğe de açıkça işaret eder. Sahâbe de Hz. Âişe validemize gidip Resûlullah'ın ahlakı hakkında kendilerine bilgi vermesini isteyince, onlara, "Onun ahlakı Kur'an'dı"²⁷ demiştir. Yani, "Kur'an'ın beyan ettiği güzel ahlakın en güzel örneği Muhammed Aleyhissilâm'dır. Fıtraten o güzelliklere en uygun şekilde yaratılan ve o güzelliklere en çok uyan kişi odur." demek istemiştir. İşte böyle bir zatın söz, fiil, hal ve hareketlerinden her birisi, insanlık için birer model hükmündedir.²⁸

24 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 11. Nükte, 3. Mesele), s. 61-62.

25 el-Ahzâb, 33/21.

26 el-Kalem, 68/4.

27 Müslim, "Salâtü'l-Müsâfirin", 139; Ebû Davûd, "Tetavvu", 26; Nesâî, "Tetavvu", 2; Müsned, VI, 54, 91, 163, 188, 216.

28 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 11. Nükte, 2. Mesele), s. 61.

Resûl-i Ekrem en güzel örnek ve en güzel modeldir. Çünkü onun edebini güzel-
leştiren “*Eddebenî Rabbî, fe-ahsene t’edîbî = Beni Rabbim beni terbiye etti ve edebimi
pek güzel yaptı.*”²⁹ hadisinin ifadesiyle Cenâb-ı Allah idi. Bediüzzaman’ın ifadesiyle,
“Siyer-i Seniyyeye dikkat eden ve Sünnet-i Seniyyeyi bilen, kat’iyyen anlar ki, edebin
envanını (çeşitlerini), Cenâb-ı Hak, habîbinde cem etmiştir. Onun Sünnet-i Seniyyesi-
ni terk eden, edebi terk eder. ‘Biedeb mahrûm bâşed ez lütf-i Rab = Edepten yoksun
olan, Rabbin lütfundan mahrum olur’ kâidesine mâsadak (kaideyi doğrulayıcı) olur,
hasaretili (zararlı) bir edebsizliğe düşer”³⁰

6. Sünnete Uymanın Sonuçları

a. İmanı ve takvayı ziyadeleştirmesi

Hz. Peygamber’in “*Kim ümmetimin fesada gittiği bir zamanda sünnetime temessük
etse, yüz şehid sevabı vardır.*”³¹ dediği rivayet edilmiştir. Bediüzzaman’a göre, Sünnet-i
Seniyyeye ittiba mutlaka gayet kıymetlidir. Özellikle bid’aların istilasını zamanında
daha da kıymetlidir. Özellikle ümmetin fesada gittiği bir zamanda, Sünnet-i Seniyye-
nin en küçük bir âdabına riayet etmek, ehemmiyetle bir takvayı ve kuvvetli bir imanı
ihlas eder. Sünnet-i Seniyyeye ittiba, Resûl-i Ekremi hatıra getirir ve bu hâtıra bir ilâhî
huzur hâtırasına dönüşür. Çünkü en küçük bir harekette, Hz. Peygamber’e uymayı
düşünen kişi, bunun şeriatın bir edebi olduğunu tasavvur eder ve şeriat sahibinin
Allah olduğunu hatıra getirir. Bu hâtıra ile kalbini Şâri-i Hakikî olan Cenâb-ı Hakka
yöneltir. Bir nevi huzur ve ibadet kazanır.³² Böylece Sünnet-i Seniyyeye ittiba, kişinin
iman ve takvasının ziyadeleşmesine hizmet eder.

b. Hayatı sevaplı kılması

Sünnet’e uyma normal âdet ve davranışları ibadete çeviren manevî bir iksir hük-
münde olduğu için, Sünnet-i Seniyyeye uymayı kendisine âdet eden kişi, âdetlerini
ibadete çevirir, bütün ömrünü meyveli ve sevaplı bir hale getirebilir.³³

29 Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, H. nr. 164; Süyûtî, *el-Câmiu’s-Sagîr*, H. nr. 310. Sehâvî (ö. 1496/902) bu rivâyetin senedinin zayıf olduğunu belirtmekle birlikte (bk. *el-Mekâsîdu’l-Hasene*, Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1979, s. 29), Resûl-i Ekrem’in yüksek bir ahlak üzere yaratıldığını belirten âyet bu rivayeti bir yönüyle desteklemektedir.

30 Nursî, *Lem’alar*, (11. Lem’a, 7. Nükte), s. 55.

31 Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, H. nr.1394; el-Münzirî, *et-Tergîb ve’l-Terhîb*, I, 41; el-Heysemî, *Mecmeu’z-Zevâid*, VII, 282.

32 Nursî, *Lem’alar*, (11. Lem’a, 1. Nükte), s. 50-51.

33 Nursî, *Lem’alar*, (11. Lem’a, 1. Nükte), s. 51.

c. Maddi ve manevi hastalıkların devası olması

Şeriatla ilgili meseleler ile Sünnet-i Seniyyenin düsturları, rûhî, aklî ve kalbî hastalıklar, özellikle sosyal hastalıklar için son derece faydalı bir ilaç hükmündedir. Onların yerini başka felsefî ve hikmetli meseleler tutamaz. Dolayısıyla elden geldiği ve mümkün olduğu kadar böyle büyük bir zâtın Sünnet-i Seniyyesine uymaya çalışmak, dünya ve âhiret hayatının mutlu ve saadetli geçmesi için son derece faydalı bir durumdur.³⁴ “Sünnet-i Seniyye, saâdet-i dâreynin temel taşıdır ve kemâlâtın mâdeni ve menbaıdır.”³⁵

G. Sünnetin Mertebeleri

Uyulmasının gerekli olması bakımından Sünnet'in çeşitli mertebeleri vardır:

1. Farz ve Vacib: Sünnet-i Seniyyenin bir kısmına uymak mecburiyeti vardır. Herkes bu konularda Resûl-i Ekrem'e uymakla mükelleftir; terk edilmezler. Bunlar muhkemâttan olup değişmezler. Bu kısım fıkıh kitaplarında ayrıntılarıyla açıklanmıştır.³⁶

2. Nâfile: Sünnetin ikinci kısmı nâfiledir. Bunlar da iki kısımır:

a. İbadete tabi olanlar (Nevafil, Müstehab): Bunlar da fıkıh kitaplarında ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Müstehab seviyesindeki emir ile Müslümanlar bunlarla mükelleftir. Fakat terk edilmelerinde azab ve ceza yoktur. Yerine getirilmeleri halinde büyük sevap vardır. Değiştirilmeleri bid'at ve dalalettir, büyük hatadır.³⁷

b. Âdâb: Bunlar siyer kitaplarda zikredilmiştir. Bunlara muhalefet etmeye “bid'a” denilmemekle birlikte, Nebevî âdâba bir nevi muhalefettir, bunların nurundan ve hakikî edepten istifade etmemek demektir. Bu kısım, tevatür yoluyla gelen örf ve âdet ile fitratı ilgilendiren konularda Resûl-i Ekrem'in fiil ve hareketlerine uymayı içine alır. Mesela konuşmak, yemek yemek, su içmek ve yatmak gibi fiillerde Hz. Peygamber'e uymak böyledir. Bu nevi sünnetlere “âdâb” denir. Bu tür âdâba uyan, âdetlerini ibadete çevirmiş olur. Bu âdâbtan mühim bir feyz alır. En küçük bir âdâba riayet etmek, Resûl-i Ekrem-i hatıra getirir. Bu da kalbe bir nur verir.³⁸

Onun âdet-i seniyyesi ve güzel davranışları, hikmet, maslahat, şahsî hayat, nev'î hayat ve sosyal hayat bakımından taklid edilmesi ve uyulması gayet güzel olan dav-

34 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 8. Nükte), s. 56-57.

35 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 9. Nükte), s. 57.

36 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 6. Nükte), s. 54; (11. Lem'a, 11. Nükte, 1. Mesele), s. 60.

37 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 11. Nükte, 1. Mesele), s. 60.

38 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 6. Nükte), s. 54.

ranışlardır. Çünkü onun sıradan sayılan her bir hareketinde hayat açısından pek çok maslahatlar bulunduğu gibi, onu uymak suretiyle bu davranışlar ibadet hükmüne geçer.

Dost ve düşmanın ittifakıyla Resûl-i Ekrem, yüksek ahlakın en yükseğine mazhardır. İttifakla insanlar içinde bu hususta en meşhur ve mümtaz olan bir şahsiyettir. Binlerce mücizenin delâletiyle, teşkil ettiği İslâm âleminin ve kemalâtının şehadetiyle, tebliğcisi ve tercümanı olduğu Kur'an-ı Hakîm'in tasdikiyle o, en mükemmel bir insan-ı kâmil ve bir mürid-i ekmeldir. Milyonlarca ehl-i kemal, kemâlat mertebelerinde ona uymak suretiyle dünya ve âhîret saadetine ulaşmışlardır. Elbette o zâtın sünneti ve hareketleri, uyulacak en güzel nümûnelerdir, takib edilecek en sağlam rehberlerdir ve düstur olarak kabul edilecek en kuvvetli kanunlardır. Bahtiyar kişi, onun sünnetine uyma bakımından hissesi en çok olandır. Sünnete ittiba etmeyen bu hareketi tembellikten kaynaklanıyorsa büyük hata, sünneti ehemmiyetsiz görmekten kaynaklanıyorsa büyük cinayet, yalanlamayı tazammun eden tenkid ise büyük dalâlettir.³⁹

Sünnet-i seniyyenin meseleleri, hatta en küçük âdâbları, gemilerdeki hatt-ı hareketi gösteren kıblenâmeli birer pusula gibi, sonsuz derecede zararlı ve karanlıklı yollar içinde birer düğme hükmündedir. Sünnet-i seniyyenin meselelerine uyuldukça, insan bütün ağırlıklarını üzerinden atıyormuş gibi bir hafiflik hisseder. Sünnete teslimiyetle kişi, tereddütlerden ve vesveselerden, yani, "Acaba böyle hareket etmek doğru mudur, bunda bir maslahat var mıdır?" şeklindeki düşüncelerden kurtulur. Sünnete sarılan yolunu aydınlatır, doğru ve selâmetli yolu bulur. Mânen hafifler. Ruh daralmasından kurtulur.⁴⁰

Sünnet-i Seniyyenin içinde en önemli olanları, İslâmiyet âlâmetleri olan ve şeâire taalluk eden sünnetlerdir. Şeâir, adetâ âmme hukuku nev'inden, topluma ait bir kuldür. Birisinin bu tür bir sünneti yerine getirmesiyle, toplum bundan genel anlamda istifade ettiği gibi, o kişinin bunu terk etmesiyle de toplum bundan mesul olur. Bu nevi şeâire riya giremez ve bunların açıktan yapılması gerekir. Bu tür sünnetler nafile nev'inden de olsa, şahsî farzlardan daha ehemmiyetlidir.⁴¹

Sonuç olarak Sünnet, bir taraftan ikinci temel kaynağını oluştururken, diğer taraftan Cenâb-ı Hakkın kendisine İslam'ın emrettiği Resûl-i Ekrem'in pak ve mübarek hayatının bizzat kendisidir. Resûlullah'a tabi olan Allah'a itaat etmiş olur; Allah'a itaat

39 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 11. Nükte, 1. Mesele), s. 60-61.

40 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 3. Nükte), s. 51.

41 Nursî, *Lem'alar*, (11. Lem'a, 6. Nükte), s. 55.

eden ise iki cihan saadetine nail olur. Bir başka yönüyle Sünnet, bizim medeniyetimiz yol haritasıdır.

Bediüzzaman Said Nursi'nin Hadis ve Sünnet'le ilgili görüşleri hakkında maksadını aşan bazı değerlendirmeye şahit oluyoruz. Bununla birlikte burada bizim maksadımız ortaya atılan iddialara cevap vermek değil, Bediüzzaman'ın Hadis ve Sünnet konusundaki görüşlerini ana hatlarıyla ortaya koymaktır. Dolayısıyla bu sayımızda her eleştiriye cevap bulunamayabilir. Risale-i Nur'da Hadis ve Sünnet mevzuu geniş bir konudur. İlerideki sayılarımızda yine konuya eğilmek istiyoruz.

Şimdi sizi, Hadis ve Sünnet sayımızla baş başa bırakırken, gelecek sayımızın konusunun Adalet olduğunu ifade etmek isterim.